

İflâsta hacizde olduğu gibi hâkim veya onun görevlendirdiği memur tarafından mallar açık arttırma usulü ile satılır. Satılan mallardan elde edilen paralar, alacaklıların alacaklarının tamamını karşılıyorsa her alacaklıya alacağının tamamı verilir. Eğer borçların toplamı satışta elde edilen paralardan fazla ise rüçhanlı alacaklıların alacağı ödendikten sonra âdi alacaklılara alacakları oranında dağıtım yapılır. Bu işleme "kısmet-i güremâ" denir.

İflâsın Kapanması. Müflisin malları satılıp bedeli alacaklılar arasında dağıtılınca hâkim veya iflâs memuru tarafından haczi câiz olan malların ne şekilde satıldığı, hangi alacaklıların alacaklı kabul edildiği ve alacaklılara hangi oranda para ödendiği gibi konular hakkında bir tutanak tanzim edilir. Bazı fıkıh âlimlerine göre satış işlemi yapıp paralar dağıtılınca iflâs kendiliğinden kapanır. Bir grup fıkıh âlimine göre ise iflâs ancak hâkimin kararıyla kapanır. İflâsın kapanmasından sonra müflise karşı yeni bir mal kazanmadıkça yeni bir takip yapılamaz. Nitekim, "Eğer -borçlu- darlık içinde ise eli genişleyinceye kadar ona mühlet vermek gerekir. Eğer bunu sadaka olarak bağışlarsanız bilin ki bu sizin için daha hayırlıdır" meâlindeki âyet (el-Bakara 2/280) buna işaret etmektedir. Resûl-i Ekrem de, satın aldığı malların satış sonucunda zarar edip borca batık hale gelen bir şahsın mallarının satışı sonucunda elde edilen para, borçları ödemeye kâfi gelmeyince alacaklılara, "Ne bulursanız onu alın, size bundan başka bir şey yok" demiştir (Müslim, "Müsâkât", 4).

BİBLİYOGRAFYA :

el-Muvaṭṭaʿ, "Büyü", 88; Müsned, V, 13; Buḥârî, "Edeb", 102, "İstiḳrâz", 12-14; Müslim, "Bir", 59, "Müsâkât", 4, 18, 22-24, 120; Ebû Dâvûd, "Büyü", 51, 74, 78, "Aḳziye", 29; İbn Mâce, "Ticârât", 6; Tirmizî, "Kıyâmet", 2; Nesâî, "Büyü", 100; Şâfiî, el-Üm, III, 1; Sahnûn, el-Müdevvene, V, 2; Dârekutnî, es-Sünen (nşr. Abdullah Hâşim el-Yemânî), Medine 1966, III, 26; Hâkim, el-Müstedrek, II, 98; İbn Hazm, el-Muḥallâ, Kahire 1347-52, VIII, 629; Beyhâkî, es-Süne-nû'l-kübrâ, Haydarâbâd 1344, VI, 48-50; VII, 50; Bâcî, el-Müntekâ, Kahire 1331, V, 91; Şîrâzî, el-Mühezzeḅ, I, 319-328; Serahsî, el-Mebṣûṭ, XXIV, 164-166; Sadrüşşehid, Şerḥu Edebi'l-kâdî li'l-Ḥaşşâf (nşr. Muhyî Hilâl es-Serhân), Bağdad 1398/1978, II, 381, 389; Kâsânî, Bedâ'î, VII, 169; Merginânî, el-Hidâye, İstanbul 1986, III, 285-287; İbn Rüşd, Bidâyetü'l-müctehid, Kahire 1975, II, 324; İbn Kudâme, el-Mugnî, Beyrut 1968, IV, 489, 498, 524; İbn Kayyım el-Cevziyye, l'âmû'l-muwaḳḳi'in, Beyrut 1973, IV, 9; Abdullah b. Yûsuf ez-Zeylâf, Naşbü'r-râye, [bas-kıyeri yok] 1393/1973 (el-Mektebetü'l-İslâmiyye), IV, 166; İbn Hacer, Fethu'l-bârî, Kahire 1959, V, 462; Aynî, 'Umdetü'l-kârî, Beyrut, ts. (Dâru

ihyâ'i't-türâsî'l-Arabî), XXII, 237, 339; Kâdîzâde, Netâ'icü'l-efkâr (İbnü'l-Hümâm, Fethu'l-kadîr [Buḫâk] içinde), VII, 327; Ali b. Süleyman el-Merdâvî, el-İnsâf fi ma'rifeti'r-râciḥ mine'l-hilâf (nşr. Muhammed Hâmid el-Fikî), Kahire 1955, V, 282; Remlî, Nihâyetü'l-muḥtâc, Kahire 1958, IV, 309, 320, 331; Buhûti, Keşşâfû'l-kınâf, Mekte 1394, III, 420-426; Abdurrahman Şeyhizâde, Mecma'u'l-enhur, İstanbul 1289, II, 426; Muhammed b. Abdullah el-Haraşî, Şerḥu Muḥtaşarı Ḥalîl, Bulak 1318, V, 262-279; Şevkānî, Neylû'l-evṭâr, V, 271-276; İbn Âbidîn, Reddü'l-muḥtâr (Kahire), VI, 152; Mecelle, md. 998-1002; Reşid Paşa, Rûhu'l-Mecelle, İstanbul 1328, VII, 83-85; Ali Haydar, Dürerü'l-hükkâm, İstanbul 1330, III, 89-100; Subḥî Mahmesânî, en-Nazarîyyetü'l-âmmeye li'l-mücebât ve'l-uḳûd, Beyrut 1948, II, 402-408; Muhammed Âl-i Bahrülülüm, Uyûbü'l-irâde fi's-şer'ati'l-İslâmiyye, Beyrut, ts., s. 323 vd.; Ahmed Ali el-Hatib, el-Ḥacr'ala'l-medîni li-ḥaḳḳi'l-güremâ' fi'l-fikḥi'l-İslâmî ve'l-kânûnî'l-mukârin, Mısır 1964, s. 153 vd.; Burhan Gürdoğan, İflas Hukuku Dersleri, Ankara 1966, s. 19, 88; Baki Kuru, İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, Ankara 1974, s. 285; Abdürezzâk Ahmed es-Senhûrî, Meşâdirü'l-ḥaḳ fi'l-fikḥi'l-İslâmî, Kahire 1960, V, 171, 180-181; Hayreddin Karaman, Mukayeseli İslâm Hukuku, İstanbul 1982, II, 323-333, 393, 584-585; M. Necmeddin Berkin, Tatbikatçılara İflas Hukuku Rehberi, İstanbul 1980, s. 9; Abdülgaffâr İbrâhîm Sâlih, el-İflâs fi's-şer'ati'l-İslâmiyye, Kahire 1980; Saim Üstündağ, İflas Hukuku, İstanbul 1986, s. 5; Fahrettin Atar, İslâm İcra ve İflas Hukuku, İstanbul 1990, s. 273 vd.; Emile Tyan, "İflâs et procédure d'exécution sur les biens en droit musulman (madḥab ḥanafite)", St.I, XXI (1964), s. 145-166; "el-İflâs", Mu.F, XX, 20-99; "el-İstihḳâk", Mu.F, III, 228; "el-İstirdâd", a.e., III, 282; "el-İflâs", a.e., V, 300-324.

FAHRETTİN ATAR

İFLÂLİ

(الإفلي)

Ebû'l-Kâsım İbrâhîm b. Muhammed
b. Zekerîyyâ el-Kurtubî el-İflîlî
(ö. 441/1050)

Arap dili âlimi, edip.

352 (963) yılında Kurtuba'da (Cordoba) doğdu. Aslen Dimaşk'ın bir köyü olan İflîl'den (İflîl) Endülûs'e göç eden bir aileye mensup olduğu için İflîlî veya İbnü'l-İflîlî diye tanınmıştır. Soyu sahâbî Sa'd b. Ebû Vakkâs'a dayanır. İflîlî, babası Muhammed ile Ebû Bekir ez-Zübeydî başta olmak üzere Ebû'l-Kâsım Ahmed b. Ebân b. Seyyid (Sîd), Ebû Ömer Ahmed b. Habâb el-Kurtubî, Muhammed b. Âsım (el-Âsım) ve Yahyâ b. Mâlik b. Âz gibi âlimlerden dil ve edebiyat dersleri aldı. Lugat, nahiv, şiir ve belâgatla bilhassa Câhiliye devrine ve İslâmî döneme ait şiirlerde yer alan garip lafızlar konusunda uzmanlaştı. İflîlî'nin Kurtuba Ulucamii'nde özellik-

le şiir şerhi ve lugat tenkidi üzerine verdiği dersler büyük ilgi gördü. Çağdaşı ve hasmı İbn Şühayd onun sadece rivayet bilgisi alanında otorite olduğunu söyler. Ebû Mervân Abdülmelik b. Ziyâdetullah et-Tubnî, Ebû Mervân Abdülmelik b. Sîrâc ile ünlü dil âlimi A'lem eş-Şentemerî ve Mekki b. Ebû Tâlib İflîlî'nin yetiştirdiği öğrenciler arasında zikredilebilir.

Döneminde cereyan eden siyasî olaylara da katılan İflîlî, 413'te (1022) baş gösteren halk ayaklanmasında Hammûdîler'in yanında yer aldı. Karışıklığın ardından Yahyâ b. Hammûd, daha sonra da hilâfeti ele geçiren Emevîler'den III. Muhammed el-Müstekfî-Billâh tarafından vezirliğe getirildi (Zilkade 414/Ocak 1024). Ancak bu görevde fazla kalamadı. Kelâmcıların üslûbunu takip ettiğinden yazıda tasannudan ve tekellüften kurtulaması veya dinî inançları konusunda çeşitli suçlamalara mâruz kalması görevinden alınmasının sebebi olarak gösterilmektedir. III. Hişâm zamanında bu suçlamalar daha da artınca İflîlî diğer bazı kimselerle birlikte hapse atıldı. 13 Zilkade 441'de (8 Nisan 1050) Kurtuba'da öldü.

Dil ve edebiyat alanında değerli bir âlim olmasına rağmen ilmî konularda aşırı kıskanç ve kibirli olması, İflîlî'nin büyüklüğünü gölgeleyen unsurlar olarak değerlendirilmiştir. Şiir eleştirilerinde alabildiğine sert ve acımasız davrandığı, yanlışlığı açık olan konularda bile ısrar ederek yanlışından vazgeçmediği kaydedilmektedir. Zaman zaman şiir söylemiş olmakla birlikte aruz ilmini bilmemesi şiirlerinin değerini düşürmüştür. Ebû Temmâm ve Ebû't-Tayyib el-Mütenebbî'nin şiirleriyle meşgul olmuş ve şiirlerinde onların etkisinde kalmıştır. Kendisi şiirleriyle övünürken eleştirmenler onun sadece birkaç beytini ele almaya değer görmüşler, nesrini de pek başarılı saymamışlardır.

İflîlî'nin ülkesinin şairlerine ait şiirlerden seçmeler yaptığı, Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm'ın el-Ğarîbû'l-muşannef'i ve İbnü's-Sikkî'tin el-Elfâz'ı başta olmak üzere birçok lugat kitabı üzerinde çalıştığı kaydedilir (İbn Beşküval, I, 155). Ancak İflîlî, Mütenebbî'nin divanına yaptığı şerh ile tanınır. Bazı yazma nüshalarının Berlin'de ve Rabat'ta dağınık halde mevcut olduğu belirtilen bu şerhte (Bustânî, II, 348) beyitler kısaca açıklanmış ve her şiirin kaleme alındığı şartlar hakkında bilgi verilmiştir. Eserin bulunabilen kısımları Mustafa Uleyyân tarafından iki cilt halinde yayımlanmıştır (Beyrut 1412/1992). İbn Hazm'ın, bu şerhi tamamlamak ve eleş-

tirmek amacıyla *et-Ta'kib 'alâ İbni'l-İfîlî fi şerhihi li-Divânî'l-Mütenebbî* adıyla bir eser kaleme aldığı kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İfîlî, *Şerhu şî'ri'l-Mütenebbî* (nşr. Mustafa Uleyyân), Beyrut 1412/1992, neşreden giriş, I, 1-149; Humeydî, *Cezvetü'l-muktebis* (nşr. İbrâhim el-Ebyârî), Kahire 1410/1989, I, 234-235; İbn Bessâm eş-Şenterîni, *ez-Zahîre*, I, 240-242; İbn Hayr, *Fehrese*, s. 402-403; İbn Beşkûvâl, *eş-Şıla* (nşr. İbrâhim el-Ebyârî), Kahire 1410/1989, I, 155-156; Dabbî, *Buğyetü'l-mültemis* (Ebyârî), I, 260-261; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba'*, II, 4-9; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruvât*, I, 218-219; İbn Hallîkân, *Vefeyât*, I, 51; İbn Saîd el-Mağribî, *el-Muğrib*, I, 72-74; Safedî, *el-Vâfi*, VI, 114-116; Firûzâbâdî, *el-Bûlğa fi terâcimi e'immeti'n-naħu ve'l-luga* (nşr. Muhammed el-Misrî), Küveyt 1407/1987, s. 48-49; Bustânî, *DM*, II, 347-348; R. Blachère, *Ebû't-Tayyîb el-Mütenebbî* (trc. İbrâhim el-Kîlânî), Dimaşk 1395/1975, s. 411-412; Abdülvehhâb b. Mansûr, *A'lâmü'l-Mağribi'l-'Arabî*, Rabat 1399/1979, I, 45-46; Ömer Feruh, *Târîhu'l-edeb*, IV, 497-498; Muhammed Rıdvân ed-Dâye, *Târîhu'n-naḳdî'l-edebî fi'l-Endelûs*, Beyrut 1401/1981, s. 94-116; Abdülalî el-Vedgîrî, *Ebû 'Alî el-Kālî ve eşeruhû fi'd-dirâsâtî'l-luḡaviyye*, Mağrib 1403/1983, s. 387-393; Ch. Pellat, "İbn al-İfîlî", *EI*² (İng.), III, 806-807; Salâh Cerrâr, "İbnü'l-İfîlî", *Mevsû'atü'l-ḥaḍâretî'l-İslâmiyye*, Amman 1993, s. 143-144.

RAHMÎ ER

İFRAD

(حج الإفراء)

Umre yapmaksızın sadece hac ibadetini ifa etme, umresiz hac anlamında fıkıh terimi (bk. HAC).

İFRAD

(الإفراء)

Kıraat imamlarına ve râvilerine nisbet edilen vecihleri birleştirmeden ayrı ayrı okumak anlamında kıraat terimi (bk. KIRAAT).

İFRÂNÎ

(bk. İFRENÎ).

İFRAT

(الإفراط)

Ahlâkî davranışların kaynağı olan psikolojik yeteneklerin işleyişinde itidal noktasının ilerisine geçen sapmalar için kullanılan ahlâk terimi (bk. FAZİLET; İTİDAL).

İFREN (Benî İfren)

(بنو إفرن)

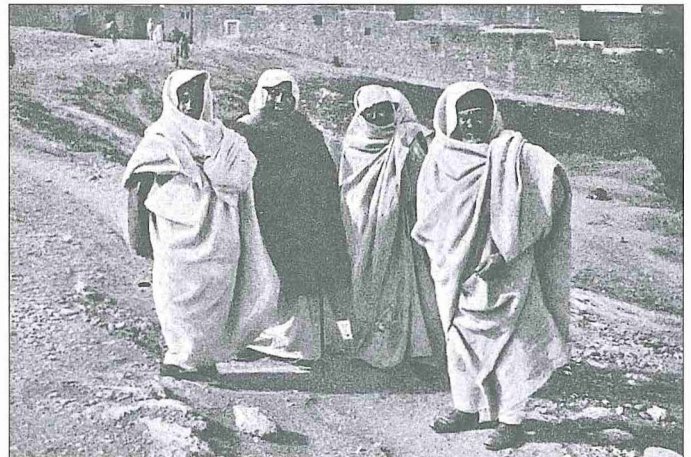
Zenâte'ye mensup bir Berberî kabilesi.

Kuzey Afrika Berberîleri'nin büyük boy-larından Zenâte'nin en önemli ve en kalabalık kolu olup İfrî b. İslîten'e nisbet edilir. İfrî kelimesi Berberîce'de "mağara" anlamına gelir.

Zenâte Berberîleri, İslâm fetihleri sırasında Bizans'ın yanında yer alarak Emevîler'i durdurmaya çalıştılar. I. Yezîd döneminde ikinci defa İfrîkiye valiliğine getirilen Ukbe b. Nâfi' bölgedeki Berberî kabilesinin tamamını itaat altına aldı. Berberîler bu sırada İslâmiyet'i kabul etmeye başladılar. Ukbe tarafından hapsedilmiş olan Evrebe kabilesi lideri Küseyle'nin hapisten kaçarak bir ordu oluşturup Biskre civarında Ukbe'yi ağır bir hezime-te uğratmasının (63/683) ardından Berberîler'in önemli bir kısmı tekrar Bizans'ı desteklemeye başladı. Berberî-Bizans ittifakı sonucu bölgeden çekilmek zorunda kalan Emevî orduları Küseyle'yi ancak altı yıl sonra yenebildi. Cerâve kabilesinin kadın lideri Kâhine'nin etrafında toplanan Berberîler yeniden harekete geçtiler. İsyan, Kâhine'nin Abdülmelik'in kumandanı Hassân b. Nu'mân tarafından mağlûp edilip öldürülmesine kadar sürdü (82/701). Bu olaydan sonra Hassân'ın uyguladığı hoşgörümlü politika neticesinde Benî İfren dahil Berberîler'in tamamına yakını müs-lûman oldu. II. (VIII.) yüzyılın başlarından itibaren Berberîler arasında Hâricîlik mezhebi hızla yayıldı. Hâricî fırkalarından Sufriyye koluna giren Benî İfren'in mensup olduğu Zenâte boyu Emevîler'in son yıllarında büyük güç kazandı ve hâkimi-yet alanını Tunus'a kadar genişletti. İfre-

nîler'den ve Sufriyye Hâricîleri'nin liderlerinden olan Ebû Kurre bir süre Abbâsîler'le savaştıktan sonra Orta Mağrib'in büyük kısmını hâkimiyeti altına aldı ve kendisini imam ilân etti (148/765). Fakat üzerine gönderilen Abbâsî ordusu karşısında tutunamayıp Mağrib-i Aksâ'ya kaçtı. Ebû Kurre ardından tekrar Tilimsân'a dönerek 150-159 (767-776) yılları arasında İbâzîler'le birlikte Abbâsîler'e karşı yürütülen büyük isyan hareketine katıldı. 151'de (768) İfrîkiye Valisi Ömer b. Haf'sı Tubne'de muhasara eden ve 154 (771) yılında valiyi öldürerek Tubne ve Kayrevan şehirlerini ele geçiren Berberîler, Abbâsîler'in yeni valisi Yezîd b. Hâtîm karşısında Trablus'taki savaşta ağır bir hezime-te uğrayıp 30.000 civarında kayıp verdiler (155/772). Bu olaydan sonra uzun süre tarih sahnesinde görünmeyen Berberîler'in önce Tâhert Rüstemîleri'nin himayesine girdiği ve zamanla onların mensup olduğu İbâziyye'yi benimsediği, bu mezhepteki bölünme sonunda önemli bir kısmının Nükkâriyye'ye geçtiği anlaşılmaktadır. Benî İfren III. (IX.) yüzyılda İdrîsî hâkimi-yetini kabul etmiş, İdrîsîler'in mûsama-hakâr politikası sonucu bir kısmı Sünnîleşmiştir.

İfren kabilesi, Fâtımîler'in İdrîsîler'i Tilimsân'dan çıkarmasından sonraki dönemde, Benî İfren'in Varkû koluna mensup olan Ebû Yezîd en-Nükkârî'nin Tûzer'de Fâtımîler'e karşı 332'de (943) başlat-tığı isyanla tekrar tarih sahnesinde göründü. Ebû Yezîd en-Nükkârî'nin isyanı sırasında Tilimsân ve civarında yaşayan İfrenîler'in başında Muhammed b. Sâlih bulunuyordu. Onun Fâtımîler'i destekleyen yakınları tarafından öldürülmesinden sonra yerine geçen oğlu Ya'lâ 338'de (949-50) İfkân şehrini kurup emirliğini ilân etti. 343'te (954-55) Vehrân şehrini ele ge-

Trablusgarp vilâyetinde yaşayan Berberî Benî İfren kabilesine mensup eşraftan bir grubu gösteren eski bir fotoğraf (G. Remond, İv. 6)